

УДК 821.521 Акутагава Рюноске

ЖІНОЧИЙ ОБРАЗ У ТВОРЧОСТІ АКУТАГАВА РЮНОСКЕ

Юлія Гнідан

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
кафедра китайської, корейської та японської мов,
бульв. Тараса Шевченка, 14, Київ, Україна,
e-mail philolog@univ.kiev.ua*

Йдеться про ставлення Акутагани Рюноске до жінки, про асоціації, які викликають у нього жінки, розкрито причини цього.

Ключові слова: образ, портрет, жіночий характер, жіночий образ.

У світі багато літературних шедеврів. А письменника, який свого часу написав хоча би декілька творів, які варті того, щоб їх прочитати, які залишають у житті читача помітний слід, можна сміливо називати видатним. Зі стовідсотковою упевненістю можемо віднести до когорти таких письменників “доброго генія” японської літератури початку ХХ століття – новеліста Акутагаву Рюноске. Він завжди перебуває в пошуку, відкидає все, що його не влаштовує, і прагне до нової вершини, часто перекреслюючи досягнуте, яке на новому етапі пошуку здається йому неадекватним задуму. Судження Акутагани часто неочікувані та парадоксальні.

Творчість Акутагани Рюноске – надзвичайно широке поле для досліджень. Це великий за обсягом матеріал для праці науковців.

Акутагаву цікавила перш за все моральна сфера людського життя. Моральне каліцтво зображує він не лише як неминучість, але як норму. У своїх новелах автор створює певний соціальний тип, зовнішньо, здавалось би зовсім не пов’язаний з політичним життям країни, але такий зв’язок існує завжди.

У його творчості виникає багато тем, що чудово висвітлені в праці дослідника творчості Акутагани Рюноске В. Гривніна, серед яких можна виділити такі: моральна сфера людського життя, морально-етичні проблеми особистості, тематика соціальних проблем, ставлення влади до суспільства, призначення людини в житті, відданість своїй справі [3, с. 27–32]. Та є ще теми, які майже не висвітлені в дослідженнях. Цими темами є циклічність та псування в природі, недовіра жінці та асоціація її з хворобою.

В контексті цієї праці ми торкнемося теми образу жінки, якою бачить автор жінку, про його ставлення до жінки-матері, яке він висвітлює в своїх новелах.

Ці теми в новелах Акутагани зливаються в портрет однієї особистості, з огляду на відчуження від світу, в якому він жив, і страху від того, що чекає його в майбутньому, він прагнув створити своє існування на сторінках своїх новел. Він завжди знав, що це існування було вигаданим.

В есе “Stabat Mater” (1974) Ю. Крістева писала: “Якщо говоримо про жінку і не можемо сказати, ким вона є..., то чи не інакше буде і з матір’ю, оскільки материнство – це тільки функція «другої статі», якій чітко можна приписати існування? Але тут ми знов наштовхуємося на парадокс. По-перше, ми живемо в цивілізації, в якій освячене (релігійне чи світське) уявлення про жіночність поглинає материнство. Однак коли приглянутися ближче, то це материнство виявиться фантазією втраченої території, яку виношують дорослі, чоловіки чи жінки; і щобільше, воно менше викликає ідеалізований архаїчний образ матері, ніж ідеалізацію стосунків, які пов’язують нас із нею, ідеалізацію, яку не можна злокалізувати, – ідеалізацію первинного нарцисизму. Тепер, коли фемінізм домагається нового трактування жіночності, тобто ідентифікації материнства із цим ідеалізованим непорозумінням, і відкидає цей образ та надуживання ним, він обминає правдивий досвід, який ця фантазія приховує” [5, с. 662].

Жінка в Азії завжди була маргінальною, непоміченою, ігнорованою. У час, коли жив Акутагава Рюноске, чоловіки користувалися привілеями, а японське суспільство було і є чоловічим. Це суспільство, в якому бути чоловіком було передумовою до активної участі у публічному житті.

Зображення Акутагавою жінки іде далеко за межі намагання отримати самовпевнену перевагу над загадковим Іншим, яке у кращому випадку може заважати та збивати з толку, а в гіршому випадку загрожувати його існуванню.

Жіночі характери Акутагави налічують певну кількість якостей, які вказують на реальний страх свого творця перед союзом природи та жінки, їх змогою заманити його в павутиння божевілья та занепаду. Жінки зображені ніби у спілці з природою, землею-матір’ю. Вони повертають первісне домінування і є партнерами у руйнуванні розумного та раціонального [7, с. 62].

Коли Акутагаві виповнилося дев’ять місяців, його мати збожеволіла, і його віддали на всиновлення та виховання у бездітну сім’ю старшого брата матері. Вплив материнського божевілья на психологію Рюноске був величезним, мав дестабілізуючий ефект, що звичайно відображається в його працях. Він соромився того, що був сином безумної. Він ніколи не відчував материнської близькості від своєї рідної матері. Все життя Акутагава жив з параноєю, зі страхом того, що йому в спадок від матері передасться її божевілья, єдиним зціленням від якої для неї була смерть. Страх перед спадковим безумством, звичайно зіграв свою роль у тяжкому душевному стані письменника. У листі до свого друга Ямамото Кійосі Акутагава пише: “Мені здається я роздвоєний. Одне з моїх «Я» безперестанку насміхається над моїм другим «Я» і принижує його” [1, с. 520].

Цілком зрозумілою є поява образу матері, що отримує важливе трактування в творах письменника і виникає у такому вигляді, який завжди ясно асоціюється з недобррозичливістю та захворюванням.

Мати для нього є джерелом захворювань та смерті; вона є архетипним зображенням усіх небезпек, які впливають на ворожість природи до особистості, яка повинна постаріти та померти в самотності. Коли дитина не може любити свою матір, то її поєднання з природою може посилити будь-яку недовіру, яку дитина може відчувати до світу взагалі.

Опис зв'язку матері з природою має негативну конотацію в творчості Акутагани. Його жіночі характери є або фізично, або розумово хворими, навіть близькими до смерті.

В інтелектуальному середовищі Акутагани існують два протилежні погляди на жінку: перший показує її як джерело гріха та загрози; другий відображає її як ланку поєднання з природою. Акутагава поєднав аспекти цих двох поглядів, щоб зобразити жінку як причину розпаду, загнивання в природі, не залишаючи місця для співчутливого погляду на жінку [7, с. 56–60].

Песимізм та недовіра, що відчуває Акутагава до суспільства бліднуть перед емоціями, які виникають з образом матері.

Підхід Акутагани до жінок взагалі та матерів зокрема є поширенням його підходу до природи. Асоціація жінки зі смертю не є чимось дивовижним чи неочікуваним, вона походить з його особистого минулого та соціального середовища, в якому він жив. Буддизм та конфуціанство наголошували на важливості бути чоловіком для досягнення нірвани та мудрості, вдосконалення яких відбувається через щоденні справи.

Твори Акутагани дають повну оцінку трагічній ролі, яку він створив для себе, ролі, що показує фігуру чоловіка, яка намагається створити власне народження вільне від материнського посередництва.

Зображення Акутагавою жіночої закономірної ворожості з часом посилюється. Він показує її як чужоземну істоту, яка зрозуміла тільки з огляду на природу.

У новелі “Тіло жінки” Акутагава описує жіноче тіло з погляду воші. Головним героєм новели є чоловік жінки, який одного містичного вечора перетворився на вошу. І тепер він має змогу детально дослідити всю поверхню тіла своєї сплячої дружини, яка досі була повністю невидимою для нього.

Головним героєм новели є китаєць на ім'я Йо. Одного вечора, намагаючись заснути, герой помітив вошу, яка повзла біля його сплячої дружини. Йо роздумував над тим, на що схоже життя воші, і дійшов висновку, що якби він народився вошею, то якими би нудними він бачив речі.

Знайшовши себе в тілі воші і стоячи перед тілом дружини, Йо вдається до уявлення природного світу, щоб описати це тіло, яке насправді він був не в змозі навіть розпізнати.

Цікавою для розгляду є новела “Жінка”. Акутагава знову зображує злиття природи з жінкою. У новелі описано хижу павучиху, яка дає життя поколінню молодих павуків та її смерть. В історії розповідається про істоту, яка звичайно не є зовсім неспівчутливою, але переважно зображена злим організмом, створеним убивати та розмножуватися, а потім вмирати. І на цьому її функції виконані. Для Акутагани павук став представником усіх жінок, матерів, що для нього особисто є злом.

Синопис історії є настільки довгим як і сама новела: павучиха “купається” в променях літнього сонця, задумавшись над чимось під червоною трояндою, на яку в той самий час сіла бджола. Павучиха крадькома, тихенько підкралася до бджоли і після невеликого затишшя накинулася на неї. Через деякий час вона почала плести гніздо, в якому відклала незліченну кількість яєць і невдовзі в неї з'явилися діти.

Але павучиха невдовзі померла так і не насолодившись радістю материнства. В

останньому абзаці автор зображує ностальгію. Павучиха виступає в ролі жінки і матері, яка була покинута своїми дітьми, котрим вона дала життя: “Прийняла смерть та, що жила в розпал літа і втілювала зло, жінка, яка вбила бджолу” [2, с. 536]. У зображенні чийогось характеру значно важливішим завжди є показ того, як людина стикається з кінцем свого життя, ніж те, як вона його прожила. Смерть це характерний чинник, проти якого люди повинні визначити та оцінити себе, це завжди виглядає як заперечення чи безкінечна відстрочка усвідомлення смертності.

У новелах Акутагани образ жінки, матері є глибокопоєднаним з природою і тому здатний приймати навіть закінчення життя. Дружина Йо, може спати безпробудно в умовах, які перешкоджають її чоловікові робити це саме: вона сприймала своє навколишнє оточення таким, яким воно було, тоді як Йо не міг цього зробити.

У своїх жіночих образах Акутагава зберігає захворювання, які означають реабсорбції тіла в існування; і можна стверджувати, що смерть матері-павучихи є прямим результатом того, що її потомки поглинули її життєву, репродуктивну енергію.

Ще одна новела, яка може змусити читача повірити, що Акутагава нарешті тимчасово пом'якшав у своїй боротьбі проти жінок як винищувач образу жінки, яка виступає в ролі незрозумілої жертви, є “Кеса та Моріто”. Це сильна психологічна новела, побудована на основі монологів двох образів. Перший образ Кеса – шляхетна жінка, в якій є коханець Моріто – другий образ, який проти своєї волі повинен убити чоловіка Кеси. Читаючи новелу потрібно дуже уважно спостерігати за почуттями, переживаннями та емоціями жінки та її коханця. Моріто починає розуміти, що його почуття до Кеси не є чистими. Він ненавидить її, а вона в своєму чергою ненавидить його. І заради тієї, яку він ненавидить, чоловік готовий піти на вбивство людини, котрій насправді співчуває. Хіба це не парадокс?

“Останньою” жінкою Акутагани була його дружина, мати їхніх дітей, вісник передчуття смерті.

Мистецтво, яке створив Акутагава, його проза, коли читаєш її, мабуть, як звичайна проза не задовольняє. Але коли знаєш історію страждань самотньої душі, історію Рюноске, обдарованого ясним розумом і різноманітними талантами, але в якого були зовсім невідповідні схильності й темперамент для життя на цьому світі, розумієш справжні достоїнства його прози.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Акутагава Рюноске*. Сочинения : в 4 т. / Акутагава Рюноске. – М., 1998. – Т. 4.
2. *Акутагава Рюноске*. Новеллы; Эссе; Миниатюры / Акутагава Рюноске ; пер. с яп. / вступ. статья А. Стругацкого; коммент. В. Гривнина. – М. : Худож. лит., 1985. – С. 534–536.
3. *Гривнин В. С.* Акутагава Рюноске : Жизнь. Творчество. Идеи / В. С. Гривнин. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – С. 27–32.
4. *Гривнин В. С.* Акутагава Рюноске. Био-библиографический указатель / В. С. Гривнин. – М. : Изд-во Всесоюзной книжной палаты, 1961.
5. *Крістева Ю.* Stabat Mater / Ю. Крістева // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – 2-ге вид., доповнене. – Львів : Літопис, 2001. – С. 662–679.

6. *Фельдман Н. И.* Предисловие / Н. И. Фельдман // Акутагава Рюноске. Расемон. – Л., 1936. – С. 3–15.
7. *Timothy J. F.* Iles Akutagava Ryunosuke : Three Themes / J. F. Timothy. – The University of British Columbia., 1992. – P. 56–89.

*Стаття: надійшла до редакції 15.10.2010
прийнята до друку 15.11.2010*

WOMEN'S IMAGE IN THE WORKS AKUTAHAVA RYUNOSKE

Yuliya Gnidan

*Taras Shevchenko National University in Kyiv,
Department of Chinese, Korean and Japanese languages,
14, Taras Shevchenko Av., Kyiv, Ukraine, e-mail philolog@univ.kiev.ua*

The article comes to Akutagava's relation to women, association which cause by women. Uncover the reasons for his negative attitude to women, mothers.

Key words: image, portrait, female character, the female image.

ЖЕНСКИЙ ОБРАЗ В ТВОРЧЕСТВЕ АКУТАГАВА РЮНОСКЕ

Юлия Гнидан

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
кафедра китайской, корейской и японской языков
ул. Тараса Шевченко, 14, Киев, Украина,
e-mail philolog@univ.kiev.ua*

Речь идет об отношении Акутагавы Рюноске к женщине, об ассоциации, которые вызывают в него женщины, раскрыто причины этого.

Ключевые слова: образ, портрет, женский характер, женский образ.